

УДК 32:329

*Краснова М. Г., Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна***ФОРМУВАННЯ ПАРТІЇ ВЛАДИ В РОСІЇ: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ДИЗАЙН**

Аналізуються причини та наслідки формування партії влади в Росії після розпаду Радянського союзу. Відзначаються основні теоретичні основи цього феномена та ознаки політичного режиму в сучасній Росії, спираючись на події останніх років. Аналізуються основні чинники, що спричинили остаточне формування сильної партійної еліти з персоналістичним характером, які в свою чергу стали причиною занедбання ліберально-демократичного партійного сектора в сучасній Росії.

Ключові слова: *партія, політичний режим, політична культура, інституціоналізація, неокорпоративізм, бюрократичний авторитаризм, одержавлення економіки*

Розвиток політичних партій є однією з найважливіших передумов демократичної трансформації режиму. Політичні партії – невід'ємний елемент будь-якого сучасного суспільства, на якому ґрунтуються відкритість державної влади. Партії агрегують інтереси різних груп населення та забезпечують їхню участь у процесі прийняття державних рішень. Будучи сполучною ланкою між виборцями та їхніми представниками у владних структурах, партії дають можливість виборцям оцінити політику влади за допомогою голосування на виборах, тим самим сприяючи підвищенню прозорості та відповідальності правління. У нових демократіях становлення партійної системи може стати важливим чинником, що визначає характеристики правління та шляхи подальшого політичного розвитку. Саме тому вивчення політичних партій у країнах, які переживають період трансформації, набуває не тільки теоретичну, а й практичну значимість.

Однією з особливостей перехідних партійних систем у пострадянських країнах, що викликали великий інтерес як вітчизняних, так і зарубіжних авторів, став феномен «партій влади» – політичних організацій, створених виконавчою владою для участі в парламентських виборах. «Партії влади» стали невід'ємною рисою політичного ландшафту Росії, України, а також інших держав пострадянського простору. Для більшості дослідників поява подібних партійних утворень є ознакою порушення перебігу демократичної трансформації, збереження авторитарних практик легітимації влади, виникнення перешкод до представництва інтересів населення, розвитку ефективної партійної системи та громадянського суспільства.

Значний внесок у розвиток партіології та власне цього питання внесли зарубіжні та вітчизняні дослідники: Е. Бьюелл, Р. Гантер, Л. Даймонд, К. Джанда, М. Дюверже, С. Ліпсет, Р. Кац, П. Меір, Р. Міхельс, М. Острогорський, С. Роккан, С. Заславській, Ю. Коргунюк, А. Кулик, Р. Матвеев, Ю. Никифоров, С. Радкевич К. Холодковський. Їхні роботи мають загальнотеоретичний характер, містять всебічний аналіз походження й розвитку партій з точки зору різних методологічних підходів, що вивчають типи партій і партійних систем, їхню залежність від характеру політичних режимів, що розкривають питання організаційних засад партійного будівництва, правового регулювання та фінансово-господарської діяльності партій.

Негативна оцінка «партій влади» зумовлює необхідність уважного вивчення природи цього феномена, виявлення причин виникнення подібних організацій, аналізу наслідків їх появи та функціонування для характеристик політичної системи. Звернення до цього питання забезпечує більш глибоке розуміння процесу розвитку посткомуністичних партійних систем, відкриває можливості прогнозування процесу перебігу демократичної трансформації.

Подолання авторитарної спадщини в нових демократіях значною мірою пов'язане з формуванням інституційних умов правління. Політична сила президента в системі поділу влади, повноваження парламенту, внутрішня організація його роботи, практика взаємодії виконавчої та законодавчої гілок влади безпосередньо впливають на процес розвитку й становлення політичних партій у посткомуністичних країнах.

У сучасній науковій російській літературі зустрічаються два основні підходи до визначення «партій влади». Іноді цим терміном позначають російську політичну еліту в цілому. Існує, однак, і більш вузьке трактування поняття, що підкреслює партійний – а не тільки владний – характер подібних утворень. Одна з основних причин утворення організаційно оформленої «партії влади»

в пострадянських країнах вказує на необхідність протистояти на виборчому полі іншим партіям, які представляють відмінні від владних еліт сегменти суспільства.

Широке розуміння партії влади виділяє еліту як актора, що реалізує свою стратегію шляхом створення партії влади та її подальшого розвитку, але залишає без відповіді питання про характер цієї стратегії. Однак важливо саме те, що «партія влади» – це організація партійного або квазіпартійного типу, створена елітою для участі у виборах. Нижче особливості російського інституційного дизайну розглядаються з точки зору тих стимулів і обмежень, які вони створюють для виникнення «партії влади» у вузькому сенсі. Обґрунтувавши раціональність стратегії, спрямованої на створення парламентської більшості, яка повністю підтримує проведений президентом курс, проаналізуємо можливості реалізації цієї стратегії за допомогою створення «партії влади», а також перешкод на шляху її здійснення.

За своїм конституційним устроєм Росія є змішаною, напівпрезидентською республікою. Типологія М. Шугарта і Дж. Кер дозволяє віднести її до числа президентсько-парламентських режимів, яким властиві такі основні характеристики:

- 1) наявність всенародно обраного президента;
- 2) надання президенту права призначати і звільняти членів кабінету міністрів;
- 3) необхідність довіри парламенту до членів кабінету;

4) право президента на розпуск парламенту [1, с.198-200]. Конституція наділяє російського президента досить значними повноваженнями, що неминуче позначається на розвитку політичних партій у країні.

Відомо, що сильна президентська влада не сприяє виникненню стійких партійних систем. Як підкреслює Х.Лінц, сама можливість існування системи дисциплінованих і «відповідальних» партій знаходиться в принциповому протиріччі (якщо взагалі сумісна) з чистим президенціалізмом [2]. З аналізу робіт цього дослідника можна зробити такий висновок: в країнах Латинської Америки саме президенціалізм породив слабкі і недисципліновані партії, нестійкі і фрагментовані партійні системи. У подібних умовах президент має можливість звертатися не до партій, а до конкретних законодавців, розподіляти матеріальні заохочення і формувати альянси на базі клієнтелістських зв'язків, що дозволяє йому успішно проводити свою політику за відсутності підтримки парламентської більшості [2]. До схожих висновків приходять і С.Мейнуарінг на основі вивчення бразильської партійної системи [3]. Відсутність за умови президенціалізму стимулів до розвитку партій пов'язано, зокрема, з тим, що кандидати в президенти не відчують потреби звертатися до них за підтримкою. С. Мейнуарінг, М. Шугарт і Х. Лінц відзначають, що положення може змінитися, якщо партійна система не дуже фрагментована, а партії досягли певного рівня організаційного розвитку. Важливим є те, що при цьому підвищується і ефективність президентської системи в цілому [4].

Контекст і функціонування партії влади в Росії неможливо розглядати без урахування основних характеристик російського політичного режиму. По-перше, це режим неокорпоративістський, що включає в себе варіацію бюрократичного авторитаризму, описаного Гільєрмо О'Доннеллом на прикладі латиноамериканських країн в 1970-е [5]. Цей режим включає в себе такі риси: електоральна арена передбачена, зміна влади через вибори фактично виключена, провладна партія домінує, а більшість інших тримаються в строго позначених рамкових умовах. Настільки ж щільний контроль здійснюється над діяльністю громадянського суспільства.

У такій моделі владу повинні підтримувати всі – від парламентських партій, які в Росії є подібними до корпоративного типу об'єднання, і підконтрольних профспілок до структур, що утворюють, за класичним визначенню неокорпоративізму, «систему представництва інтересів, складові частини якої організовані в кілька особливих, неконкурентних, ієрархічно впорядкованих, функціонально різних розрядів, офіційно визнаних або дозволених (а то і просто створених) державою, що наділяє їх монополією на представництво в своїй області. Прикладами таких можна вважати Загальноросійський народний фронт і Громадську палату.

По-друге, для Росії протягом останніх десятиліть характерне наближення до персоналістського політичного режиму. Американський політолог Д. Істон, аналізуючи сучасні політичні системи відзначав, що персоналістська (особистісна) легітимність ґрунтується на моральному схваленні народом осіб, які перебувають при владі. На перший погляд, цей тип

легітимності дуже схожий на харизматичний (згідно з М. Вебером). Проте персоналістська легітимність – це не лише психологічне сприйняття чи підтримка політичного лідера, політичної еліти. Це передусім раціональне осмислення діяльності політичної влади загалом і політичного лідера зокрема.

Якщо проаналізувати соціологічні опитування то, рівень схвалення діяльності Володимира Путіна тримався вище позначки в 60% практично незмінно з моменту його приходу до влади в 2000-му, досяг максимуму після грузинської кампанії у вересні 2008 р. (понад 80%), до кінця 2011 року опустився до 63%, а після анексії Кримського півострову та початку військових дій на Сході України – піднявся більш ніж на 20 відсотків [6].

На думку більшості росіян, В. Путін не тільки верховний головнокомандувач і президент з широкими повноваженнями у сфері внутрішньої та економічної політики, а й головний символ об'єднання країни, гарант стабільності. Але ще більше підсилює персоналістський характер режиму помітна слабкість і деградація інститутів влади. Це означає, що значна частина рішень приймається главою держави «вручну».

Високий рівень персоналізації фактично ускладнює спадкоємність влади: всі інші владні фігури та інститути повністю залежать від сильного лідера, і саме на ньому побудована легітимність режиму. І на майбутніх парламентських виборах президентська влада є одним із головних ресурсів її популярності, легітимності, але найбільш ефективною залишається все ж таки фігура президента.

По-третє, в суспільстві домінують патерналістські настрої. Політична культура активного включення населення до громадянського суспільства в Росії формувалась поступово. Найбільше її прояви суспільство побачило в протистояннях на Болотній площі в 2011-2012 роках. Однак за останні п'ять років (2011-2016 рр.) її рівень критично знизився. Це пояснюється кількома причинами. За останні роки досягли максимуму процеси одержавлення економіки, знищення конкуренції і приватної ініціативи, утворився застій в малому і загалом в приватному бізнесі, де в першу чергу і формувалася ця культура. По-друге, економічна криза, викликана в першу чергу військовими компаніями. По-третє, побачивши в цьому громадському сегменті загрозу, влада навмисно перешкоджала інституціоналізації його та залученню в політику. І цікавий і здебільшого штучно зроблений так званий кримський постсиндром та ідея створення великої імперії, знизили рівень підтримки демократичних і ліберальних цінностей у політиці та економіці. Таким чином, домінуючий суспільний запит має виключно патерналістський характер.

Особливим залишається притаманний більшості пострадянських країн елемент виборчого права і сам процес виборів. Більшість населення не довіряє легітимності та значимості парламентських виборів. Заміри соціологічних опитувань в 2015 р., які були проведені Левада-центром свідчать, що після анексії Кримського півострова довіра до всіх інститутів влади в Росії виросла, у Думи це зростання виявилось куди менш вираженим (з 25% в 2013-му до 40% у 2015-му), ніж у президента, уряду і, зрозуміло, армії. Що ж стосується головних дійових осіб цих виборів – партій, то вони стабільно перебувають на останньому місці в рейтингу довіри політичних і суспільних інститутів [7].

Неоднозначним є ставлення російського суспільства і до самого процесу виборів. Воно не вірить у можливість зміни влади таким шляхом, спокійно переживає значну кількість змін до виборчого законодавства. З 2002 р. в нього було внесено 898 поправок [8].

Водночас росіяни асоціюють вибори з ритуалом участі, коли вони можуть скористатися правом висловити владі якщо не свою думку, то хоча б емоцію. Така логічна нестиковка має єдине пояснення: люди не вважають, що парламент і – навіть ширше – представництво інтересів громадян в політиці мають для їх життя хоч якесь значення. У Росії ж майже не змінювалися вже три склади Думи, швидше за все, це відтвориться і в наступному скликанні нижньої палати парламенту. Така ситуація має цілком раціональне пояснення: Конституція 1993 р. навмисно закріпила парламент інституційно слабким, для того, щоб домінуюча в ньому опозиція не змогла заблокувати політичні та економічні реформи колишнього президента Бориса Єльцина. Таким парламент залишається і при В. Путіні, тільки з опозиції Дума перетворилася на виконавця волі президента, намагаючись стверджувати свою значимість лише гучним популізмом.

Таким чином, у російській політиці домінують відносини патронажно- клієнтіліського

типу, де партії стають вторинними і є результатом діяльності патронів, зацікавлених в інституціоналізації подібної системи. Моноцентричність партійних відносин у владі вигідна еліті для утримання своїх позицій, при цьому активно застосовується політико-технологічні інструменти, наприклад, партійне і виборче законодавство. Велика частина населення, керуючись патерналістськими настроями, на парламентських виборах віддає свої голоси державній владі, яка представлена в партійному просторі партією влади [9, с. 16-18].

Перші спроби створення «партії влади» в Росії виявилися невдалими: «партії влади» після розпаду СРСР не тільки не домоглися парламентської більшості, але й не змогли відігравати роль «групи вето» в парламенті. Так, наприклад, партія «Демократична Росія» знизила свій рейтинг проводячи постійні мітинги та акції, що не знаходили підтримку потенційного електорату. Партії «Демократичний вибір Росії» та «Партія російської єдності й погодження» програли ще на перших незалежних парламентських виборах до державної Думи Росії у 1993 р. В підсумку тієї електоральної компанії блок «Вибір Росії» виявився другим при голосуванні за партійними списками, набравши 15,5% голосів. Однак, враховуючи неймовірний успіх партії ЛДПР В. Жириновського (понад 22%), підсумки були розцінені скоріше як відносна невдача, ніж як успіх, що остаточно знищило будь-які політичні перспективи «Вибору Росії» [10, с.42].

Тому перші спроби створення провладної партії довелося починати тільки у квітні 1995 р. За підтримки Президентської Адміністрації було реанімовано ідею створення біпартійної прокремлівської схеми в парламенті, а саме проект керованого пропрезидентського парламенту на основі опори на так звані право- і лівоцентристські партії. У квітні 1995 р. Б. Єльцин особисто дав доручення В. Черномирдіну і І. Рибкіну створити відповідні партії. Відповідно до цього проекту – правоцентристів очолив прем'єр уряду В. Черномирдін, а партію лівого центру – спікер парламенту І. Рибкін.

Проект В. Черномирдіна виявився більш життєздатним. Спочатку передбачалося, що «Наш Дім Росія» (НДР) займе правоцентристську нішу в політичному спектрі країни. Але через те, що блок І. Рибкіна зійшов з дистанції, ідея потужного центристського проурядового тандему в парламенті так і не була втілена в життя, партії «Наш Дім Росія» довелося стати втіленням «центризму» у всій його повноті і з усіма негативними моментами цієї ситуації. Оскільки до складу НДР на правах колективних членів влилися різні громадські організації – від Російського фізкультурно-спортивного товариства «Спартак» до союзу козаків, – немає нічого дивного в тому, що прийнята на другому з'їзді НДР у вересні 1995 г. програма руху не відрізнялася особливою чіткістю і ясністю у формулюваннях завдань руху.

Слід відзначити, що програма партії «Наш дім Росія» базувалася на основних тезах щодо встановлення й збереження політичної стабільності в Росії на найближчі чотири роки. Також у програмі згадувались національно-державні інтереси, але не розшифровується їхній зміст. Цей розділ взагалі являв собою скоріше набір загальних гасел і декларацій, ніж оцінку політичних реалій і зміни міжнародного становища Росії. Рух заявив, що розглядає Росію як велику державу, виступив за відмову від практики односторонніх поступок Заходу, за активізацію ролі Росії на міжнародній арені, розвиток міцної інтеграції країн СНД під егідою Росії [11, с.7]. Але незважаючи на експлуатацію адміністративного ресурсу, на виборах 1995р. НДР отримав всього 10,1% голосів за загальнофедеральним списком. Це по суті стало завершальним етапом у політичній історії партії НДР та першої спроби створити провладну більшість у парламенті. Однак протягом ще чотирьох років фракція НДР продовжувала активно працювати в Державній Думі в якості проурядової, хоча політичні та електоральні перспективи руху виглядали більш ніж невизначено.

Чергова партія влади сформувалася в якості передвиборного об'єднання з ініціативи декількох партій буквально за два місяці до виборів в Державну Думу РФ в 1999 р. Установчий з'їзд виборчого блоку Міжрегіональний рух «Єдність» (скорочено «Ведмідь») відбувся 3 жовтня 1999 р. Тоді блок очолили міністр Російської Федерації у справах цивільної оборони, надзвичайних ситуацій і ліквідації наслідків стихійних лих С. Шойгу, генерал-майор міліції А. Гуров та багаторазовий чемпіон світу з греко-римської боротьби А. Карелін. Особливим було те, що програма блоку не визначала конкретики. Основним завданням та метою блок ставив перед собою забезпечення безпеки і дотримання національних інтересів Росії. Керівництво блоку не проявляло особливого інтересу до зовнішньополітичних орієнтирів та заявило про повну

підтримку позиції В. Путіна. Зовнішньополітична стратегія і тактика руху будувалися навколо підтримки національних, економічних і політичних інтересів Росії [10, с.49].

Головна стратегія була, як не дивно, спрямована на популяризацію та підтримку харизми молодого політичного лідера, тодішнього голову уряду В. Путіна. Блок постійно апелював до політичної підтримки і це, як показав результат виборів, виявилось цілком достатньо, щоб, беручи участь у виборах до Державної думи Російської Федерації перший раз набрати 23,32% голосів виборців по федеральному списку і сформувати другу за чисельністю фракцію в Державній думі. У лютому блок був перетворений у «Загальноросійський політичний громадський рух «Єдність».

У листопаді 2001р. на засіданні Генеральної ради спілки «Єдності» і «Вітчизни» приймається рішення про злиття двох організацій в єдину центристську партію, яка отримала назву «Єдина Росія» [12, с.60]. В грудні 2003 р. через парламентські вибори відбулися істотні перестановки сил у партійній системі Росії. «Перекроювання» електоральної карти за фактичним результатом виявилось радикальним, а саме: відбулася гранична консолідація «основної партії влади» – «Єдиної Росії». Вирішальний момент цієї консолідації – пряма публічна асоціація партії «Єдина Росія» з Президентом і владою в цілому і в результаті – завоювання ними абсолютної більшості в Думі. Ця думська компанія за електоральними вподобання виборців показала двократне ослаблення Комуністичної партії в голосуванні за списками і різке скорочення кількості її одномандатників. Також краху зазнали ліберальні течії, але на відміну від них стався несподіваний за масштабом успіх двох популістських проектів – «ветеранів» з ЛДПР і «новачків» з «Вітчизни» [13, с.106-112].

Останнім часом у роботах вітчизняних і зарубіжних авторів чимало говорилося про деідеологізацію політичних партій і рухів у сучасній Росії. Якщо в цілому ці твердження можна оскаржити, то стосовно партій влади подібна теза, мабуть, не підлягає ніякому сумніву. Апофеозом руху до ідеологічної знеособленості стали створені дуже швидко до виборів блок «Єдність» і партія «Єдина Росія», які відкрито проголосили себе неідеологічною силою. Фактично єдиною програмною метою виявилася безумовна підтримка політики та дій В. Путіна [10, с.55].

Згідно з В.Я. Гельманом, відсутність у «партії влади» вираженої ідеології аж ніяк не послаблює її позиції, а скоріше стає однією зі складових її успіху. На тлі зниження в Росії політичної невизначеності перехідного періоду роль ідеології як продукту, привабливого для виборців на електоральному ринку, помітно знизилася. Аналіз динаміки програм російських партій на виборах протягом декількох електоральних циклів показав тренд конвергенції практично всіх партійних позицій. На цьому тлі займана ЄР позиція «медіанного виборця» виявилася для неї вельми виграшною. Ця позиція ЄР зберігає «партії влади» вельми широкі можливості для ідеологічних маневрів (симптомами чого стали ліве і праве крило), якими не володіли розрізнені сегменти опозиції. Значна ідеологічна дистанція між ними служить перешкодою на шляху формування коаліції «негативного консенсусу» з представників, наприклад, КПРФ і Яблука [14, с.53].

Прогресуюча «безідейність» залишає чимало місця для подальшого ідеологічного дизайну, але вона не здатна позначити контури загальнонаціонального зовнішньополітичного консенсусу. І, незважаючи на помітне посилення ролі «партії влади» в російській політиці за останні роки, її нинішнє місце в політичній системі навряд чи можна визнати стійким. Точніше, воно може виявитися стійким при одночасному збігу відразу трьох факторів. По-перше, соціально-економічна ситуація в країні під впливом цілющого потоку нафтодоларів повинна залишатися стабільною. По-друге, існуюча суперпрезидентська система повинна бути збережена. По-третє, владі потрібно відмовитися від продовження радикальних ринкових реформ у соціальній сфері [15, с.80-86].

Підводячи підсумки, необхідно зауважити, що «партія влади» у Росії дозволяє мінімізувати нестабільність президентсько-парламентської системи правління. Стратегія Президента, спрямована на створення такої партії, цілком виправдана, оскільки вона веде до максимізації його впливу на процес прийняття рішень. Наявність партії більшості забезпечує прийняття Державною Думою законів, внесених президентом і урядом, підвищуючи ефективність законодавчого процесу. За наявності партії більшості Президент позбавляється від необхідності

втручатися в законодавчий процес, реалізуючи своє право видавати укази. Знижується невизначеність з приводу характеру нової Думи, скликаній після розпуску колишньої. До цього слід додати, що формування «партії влади» не потребує збільшення витрат правлячої еліти на збереження своїх позицій. Таким чином, російська партійна система породжує необхідність до прийняття стратегії, орієнтованої на створення партії більшості у парламенті.

Парламентські вибори до державної думи в Росії 19 вересня 2016 р. проходили за змішаною системою. Це означає, що половина депутатів – 225 осіб – обирались в одномандатних округах, а ще 225 – за партійними списками. Щоб потрапити в Думу за пропорційною системою, партіям необхідно подолати бар'єр у 5%. Вибори не передбачали мінімального порога явки та були б визнані такими, що відбулися за будь-якої явки. У бюлетень був включений пункт «Проти всіх», але свою роль він би міг зіграти, якби «проти всіх» проголосувало більше половини виборців, тоді вибори оголосили б знову. Відзначимо, що у виборах брала участь і формально опозиційні партії, однак зі стратегічних питань вони солідарні з політикою російської влади. В першу чергу в питаннях України та анексії Криму. Також у виборчих списках були дві партії, які можна назвати ліберально-опозиційними, тобто такими, які не підтримують нинішню політику Путіна-Медведева. У тому числі і з українського питання. Це партія Явлінського «Яблуко» і ПАРНАС экс-прем'єра Михайла Касьянова. Нову Думу обрали менше 50% росіян; у деяких регіонах на дільниці для голосування прийшли менше третини зареєстрованих виборців. На виборах проголосувало менше половини виборців. Явка в цілому по Росії склала 47,8%. За результатами виборів фракції у новій Думі сформуєть ті самі партії, що працювали в минулому скликанні: «Єдина Росія», КПРФ, ЛДПР і «Справедлива Росія». Інші політичні сили не змогли подолати п'ятивідсотковий бар'єр. Крім того, в новому скликанні Думи з'явиться по одному представнику «Батьківщини» («Родина») і «Громадянської платформи». Однією з несподіванок минулих виборів став успіх ЛДПР при голосуванні за партійними списками. Ця партія вперше зрівнялася за популярністю з КПРФ: відрив комуністів склав всього близько чверті відсотка (в 2011 р. він становив 5,95%, в 2007-му – 3,43%). За ліберальні непарламентські партії, зазначені вище, майже ніхто не проголосував. Жодна з них не зуміла подолати 5%-й бар'єр при голосуванні за федеральний округом. «Яблуко» набрало лише 1,91% голосів, «Парнас» – менше відсотка. Одномандатники, підтримані цими партіями і «Відкритою Росією» Михайла Ходорковського, теж не змогли отримати в Держдумі жодного місця.

Таким чином, результати парламентських виборів 2016 р. ще раз довели, що змінили політичну конфігурацію в країні сильніше, ніж це можна було припустити. По-перше, якщо дивитися з функціональних, а не з формальних позицій, то Дума стала однопартійною. Три інші фракції не мають в сумі навіть «блокуючого пакету», а отже, всі закони будуть прийматися або відхилятися голосами «Єдиної Росії». Вся формальна ієрархія, включаючи навіть пост спікера, не кажучи вже про голів комітетів, стає формальністю. З цього, до речі, виходить і те, що вся відповідальність за будь-які рішення, прийняті парламентом, лежить тепер виключно на «Єдиній Росії». По-друге, вибори у парламент за фактом виявилися референдумом про довіру політичному курсу президента. Чотири партії, що уособлювали собою «кримський консенсус», пройшли в Думу і в сумі набрали за списками 86% голосів (якщо скласти цілі числа). Жодна з партій, які критикували президента (а їх було дві), не дотягла і до 2% і не провела жодного одномандатника.

Це означає, що проблеми виборів президента в 2018 р. не існує. Можна сформулювати інакше: в політичному вимірі 2018 рік вже настав. Причому необмежений мандат довіри отримав не тільки президент, але й уряд. А саме Дмитро Анатолійович Медведев – голова «Єдиної Росії», це він, по суті, був єдиною персоною в її федеральному списку і він же тепер буде прем'єр-міністром в найближчі п'ять років. Неможливо назвати причини, за якими президент може запропонувати однопартійного парламенту іншу кандидатуру на пост, зайнятий головою цієї самої партії.

Використана література:

1. Шугарт М., Кэр Дж. М. Президентские системы: Современная сравнительная политология / М. Шугарт — М: МОНФ, 1997 . – 320 с.

2. Линц Х. Опасности президентства [Електронний ресурс] / Х Линц. – Режим доступу: <http://www.politnauka.org/library/dem/lintz.php>

3. Mainwaring S. The Dilemmas of Multiparty Presidential Democracy: The Case of Brazil [Электронный ресурс] / S. Mainwaring,. – Режим доступа: <https://www3.nd.edu/~kellogg/publications/workingpapers/WPS/174.pdf>
4. Mainwaring, S., Shugart, M. and Linz J. 1997. Presidentialism, and Democracy. A Critical Appraisal. — Comparative Politics, vol. 29, № 4. [Электронный ресурс] / S. Mainwaring,. – Режим доступа: http://scholar.harvard.edu/files/levitsky/files/mainwaring_shugart.pdf
5. O'Donnell G. Modernization and Bureaucratic Authoritarianism: Studies in South- American Politics. – Oakland: University of California Press [Электронный ресурс] / O'Donnell G., - Режим доступа: <http://publishing.cdlib.org/ucpressebooks/view?docId=ft4v19n9n2;chunk.id=0;doc.view=print>
6. Колесников А. Хотят ли русские войны. Война и террор в восприятии россиян. – Рабочие материалы Карнеги. – М.: Московский центр Карнеги, 2016 [Электронный ресурс] / А. Колесников – Режим доступа: <http://carnegie.ru/2016/03/21/ru-63077/ivnz>
7. Россияне стали больше доверять армии. — Левада-центр. — Пресс-выпуск. 7 октября 2015 года [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.levada.ru/2015/10/07/rossiyane-stali-bolshe-doveryat-armii/>
8. Конституционный кризис в России и пути его преодоления. Доклад. — М.: Институт современной России; Открытая Россия, 2016 [Электронный ресурс] / Режим доступа: Электронная версия: [https://openrussia.org/post/view/12766/.](https://openrussia.org/post/view/12766/)
9. Коргунюк Ю. Г. Российская многопартийность: становление, функционирование, развитие. / Ю.Г. Коргунюк, С.Е. Заславский [Электронный ресурс] / Режим доступа: Электронная версия <http://www.novsu.ru/npe/files/um/1412/bg/shell/arh/mono.html>
10. Соловьев Э. Российский партии власти: в поисках внешнеполитической стратегии // Вестник Московского Университета. Сер. 18, Социология и политология. – 2005. – №2. - С.42.
11. Голосов Г. «Партии власти» и российский институциональный дизайн: теоретический анализ / Г.Голосов, А. Лихтенштейн // [Электронный ресурс] / Г.Голосов – Режим доступа: <http://www.politnauka.org/library/parties/golosov.php>
12. Лихтенштейн А. Федерализм и партия власти: география распределения электоральной поддержки / А. Лихтенштейн // Политическая наука. – 2005. – №2. – С.60.
13. Коргунюк Ю.Г. Становление партийной системы в современной России / Ю.Г. Коргунюк. – М.: ИНДЕМ, 2007. – С. 106–112.
14. Коргунюк Ю.Г. Псевдодоминантная партийная система и предпочтения российских избирателей // Полис. – 2009. – №4. – С. 15-18.
15. Рябов А. «Партия власти» в политической системе современной России // Формирование партийно-политической системы в России / Под ред. М. Макфола, С. Маркова, А. Рябова. – М.: Московский центр Карнеги, 1998. С. 80–96.

Краснова М.Г. Формирование партии власти в России: институциональный дизайн

Анализируются причины и последствия формирования партии власти в России после распада Советского Союза. Отмечаются основные теоретические основы данного феномена и признаки политического режима в современной России, опираясь на события последних лет. Анализируются основные факторы, которые привели к окончательному формированию сильной партийной элиты персоналистического характера, которые в свою очередь стали причиной упадка либерально-демократического партийного сектора в современной России.

Ключевые слова: партия, политический режим, политическая культура, институционализация, неокорпоративизм, бюрократический авторитаризм, огосударствление экономики

Krasnova M. Formation of party of power in Russia: institutional design

The article analyzes the causes and consequences of the formation of the party in power in Russia after the collapse of the Soviet Union. The author notes the basic theoretical background of this phenomenon and features of the political regime in modern Russia based on events in recent years. Analyzes the main factors that led to the final formation of a strong party elite personalistic character, which in turn caused the abandonment of the liberal-democratic party sector in modern Russia.

Keywords: party, political system, political culture, institutionalization, neo-corporatism, bureaucratic authoritarianism, state-controlled economy.